

IZRAŽAVANJE BUDUĆNOSTI I OBLIK GOING TO

1.0. U ovom članku prikazat ćemo neke rezultate kvantitativnih istraživanja na kontrastivnoj osnovi o izražavanju budućnosti u engleskom i hrvatskom ili srpskom jeziku, jer ih smatramo zanimljivim za prezentiranje engleskog futura u nastavi.¹

1.1. Što je futur? Ovaj rad ukazuje na teškoće a ne daje mnogo direktne pomoći njihovu svladavanju pa se možemo upitati ima li smisla poljuljati nastavnika u uvjerenju da je futur jednostavna partija u poučavanju engleske gramatike, što je, prema našem anketiranju, čini se, prilično rašireno mišljenje. Razlog tome nije teško ustanoviti. Kad se spominje futur, misli se u prvom redu na oblik *shall/will* + *infinitiv*, a zaboravlja se da se za naziv futur takmiče i drugi oblici, brojne uhodane strukture koje radnju glavnog glagola smještaju u budućnost i slažu se s adverbijalnom oznakom za budućnost. Razgraničenje tih izraza i njihovo prenošenje učeniku svakako nije jednostavan posao.

1.2. Koliko izraza za budućnost? Pedagoške gramatike obično donose pet do šest struktura za izražavanje futura u engleskom jeziku, a u znanstvenim radovima taj se broj povećava već prema autorovoj koncepciji futurskog oblika. Prema nekim autorima buduću radnju u engleskom možemo označiti pomoću slijedećih struktura:

- (1) *I play tomorrow.*
- (2) *I am playing tomorrow.*
- (3) *I shall/will play tomorrow.*
- (4) *I shall/will be playing tomorrow.*
- (5) *I shall/will have played tomorrow.*
- (6) *I am to play tomorrow.*
- (7) *I am going to play tomorrow.*
- (8) *I shall/will be going to play tomorrow.*
- (9) *I am sure/certain to play tomorrow.*
- (10) *I am about to play tomorrow.*
- (11) *I must/can/may/itd. play tomorrow.*
- (12) *I must/can/may/ itd. be playing tomorrow.*

Ako, govoreći o budućnosti, uključujemo tu i prošlost,² onda bismo među te strukture ubrojili i slijedeće:

- (13) *I was playing tomorrow*
- (14) *I had been playing tomorrow.*
- (15) *I was to play tomorrow.*
- (16) *I was going to play tomorrow.*
- (17) *I was to have played tomorrow (Aarts; Close).*

¹ Svi kvantitativni podaci uzeti su iz magistarske radnje Mr Aleksandra Kolke »Označavanje budućnosti u engleskom i hrvatskom ili srpskom jeziku (kontrastivna analiza)«, koja je primljena na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1972.

² *I was going to play tomorrow* uključuje prošlost utoliko što kazuje da je u prošlosti bilo odlučeno da govornik sutra igra, ali se u međuvremenu toj odluci nešto ispriječilo. Slično je značenje i drugih navedenih konstrukcija.

Dakako, neki glagoli ne mogu imati sve te oblike za izražavanje buduće radnje. Na primjer, glagoli koji ne dolaze u trajnom (»progressive«) obliku ne mogu tim oblikom ni izraziti budućnost. (*I am remembering his words tomorrow), a isti ili slični glagoli (tzv. stativni) rijetko označavaju budućnost pomoću prezenta (*I remember to post these letters tomorrow.* I know the result tomorrow), no u slučaju onih glagola kod kojih su sve te konstrukcije moguće, izvorni ih govornik vješto varira, nesvjesno ili s malo svjesnog napora, da bi postigao semantičku nijansu koju određeni kontekst zahtijeva. Nijanse su po pravilu veoma suptilne pa lingvisti i nastavniku ostaje ili da od njih digne ruke i proglasi ih idiomatičnim, ili da ih na prihvatljiv način parafrazira, pronađe sintaktičke strukture ili semantički kontekst *u kojem se može pojaviti jedan oblik, a ne može drugi* i na taj način okarakterizirati te nijanse da bi se i praktično mogle uvježbati.

1.3. *Kako je u našem jeziku?* Da ne bismo pomislili kako su brojne strukture i semantičke nijanse u izražavanju futura svojstvene samo engleskom jeziku, dobro je prisjetiti se da se i u našem materinskom jeziku buduća radnja može osim oblikom koji gramatike nazivaju futur (ću itd. + infinitiv) izraziti još i futurom II (kad budem čitao, ti šuti), prezentom (trajnih) glagola (*vraćam se za tri dana*), kombinacijom nekih (modalnih) glagola i infinitiva (*imam se s njime sutra sastati*), aoristom tamo gdje je još živ (ako mi stigne na vrijeme, *pročitah tu knjigu do sutra*), a i perfektom (pomučite se malo i sutra *ste završili*). Tom bi se popisu dali možda pribrojiti još neki oblici, ali ovdje nam je svrha podsjetiti kako i sami pravimo izbor konstrukcija za budućnost u našem jeziku, pa bi potencijalni učenik hrvatskog jezika i njegov učitelj imali sličnih poteškoća, bar ondje gdje je izbor između dvaju oblika naoko slobodan.

1.4. *Otkud toliki oblici za budućnost?* Široko prihvaćeno objašnjenje većeg broja oblika za izražavanje budućnosti u mnogim jezicima vezuje se uz činjenicu da o budućnosti ne znamo dovoljno (kao, recimo, o prošlosti ili o sadašnjosti) pa različitim strukturama izražavamo i različite osobne stavove prema futurskoj radnji koju označuje glavni glagol,³ a, vjerojatno, i vremenski razmak do takve radnje.

2.0. U daljnjem razmatranju futura obratit ćemo posebnu pažnju oblika *going to + infinitiv* jer za taj oblik imamo podataka koji govore da je čest u upotrebi izvornog govornika, da je relativno zanemaren u nastavi, možda iz objektivnih razloga, a da nam materinski jezik ne pomaže (već možda i odmaže) da bismo ga adekvatno upotrebljavali.

2.1. *Brojčani podaci.* Kvantitativni podaci koje bismo ovdje razmotrili dobiveni su tako što su popisane sve najuobičajenije strukture koje označuju budućnost u četiri romana američkih autora, a onda su popisani njihovi odrazi ili ekvivalenti u prijevodima tih romana na naš jezik.⁴

³ Vidi, između ostalog, Lyons 1969, str. 310.

⁴ Popisani oblici za budućnost uzeti su iz romana: Henry Miller: *Tropis of Capricorn*, John Holder, London 1964.

Henry Miller: *Jarčeva obratnica*, preveo Ivan Kušan, »Otokar Keršovani«, Rijeka 1967.

Irwin Shaw: *Lucy Crown*, Signet Books, 1957.

Irwin Shaw: *Lucy Crown*, prevela Minjon Mihaljević, Zora, Zagreb 1959.

John Steinbeck: *The Winter of Our Discontent*, Bantam Books, 1964.

John Steinbeck: *Zima našeg nezadovoljstva*, preveo Milenko Popović, Prosveta, Beograd 1964.

Norman Mailer: *Why are We in Vietnam?* Putnam's, Berkley — New York 1963.

Norman Mailer: *Zašto smo u Vijetnamu?* Preveo Tomislav Ladan, Naprijed, Zagreb 1969.

Radi provjere podataka i uspoređenja popisane su sve upotrebe raznih oblika futurskog izraza u jednom romanu na našem jeziku i ekvivalenti tih izraza u engleskom prijevodu tog djela.⁵

2.2. Tabela učestalosti pojedinih izraza za futur u engleskom tekstu izgleda ovako:

TABELA 1

Oblik	Broj primjera	%
prezent	179	14
prezent trajni	33	2
will-futur	742	62
will-futur trajni	13	1,1
perfektivni will-futur	3	0,2
to be to	6	0,5
going to	220	19
will be going to	0	0
	1196	

Za nas je u gornjoj tabeli najvažnije primijetiti da postoje tri oblika koji se najčešće upotrebljavaju za označavanje budućnosti, tj. will-futur, iza kojeg slijedi oblik *going to* i nakon ovoga *prezent*. Za usporedbu zanimljivo je pogledati kako izgleda tabela učestalosti najuobičajenijih izraza futura u jednom izvornom književnom tekstu na našem jeziku:

TABELA 2

Oblik	Broj primjera	%
futur I	606	79
prezent	149	19,6
futur II	2	0,2
glag. pridjev	2	0,2
infinitiv	2	0,2
perfekt	1	0,07
	762	

Što nam kažu brojevi podaci? Usporedba učestalosti pojedinih futurskih oblika pokazuje da se, za razliku od engleskog futurskog izraza, koji se najčešće svodi na tri oblika, budućnost u hrvatskom ili srpskom tekstu najčešće izražava pomoću dva oblika, tj. futura I i prezenta.

⁵ Dobrica Čosić: *Daleko je sunce*, Prosveta, Beograd 1962.

Dobrica Čosić: *Far Away Is the Sun*, prevele Muriel Heppel i Milica Mihajlović, Jugoslavija, Beograd 1963.

2.3. Iz toga slijedi da izvorni govornik hrvatskog ili srpskog jezika, kad govori engleski, treba da svoja dva glavna futurska oblika preraspodijeli.

2.4. Još o teškoćama s *going-to*. Ta općenita pretpostavka može se povezati s nekim drugim usporednim razmatranjima koja podržavaju naše uvjerenje da se oblik *going-to* teško usvaja.

Postoje stanovite sličnosti u značenjima između *prezenta* u engleskom i *sadašnjeg vremena* u našem jeziku (bez obzira na našu bogatu prezentsku morfologiju i jedan jedini nastavak u engleskom jeziku). U oba jezika prezent može označiti svezremensku radnju, može biti historijski prezent, može označiti budućnost u vremenskim i u pogodbenim rečenicama, a označavanje budućnosti u nezavisnim rečenicama samo je još jedan od njihovih zajedničkih funkcija. Kad se ta veza jednom, možda i nesvjesno, uspostavi, upotreba engleskog prezenta za futur jednostavno će se usvojiti. Slično tome ima nečeg zajedničkog u strukturi oblika i u značenju našeg *futura I* i engleskog *futura sa will*. Oba se tvore od modalnog pomoćnog glagola i infinitiva i oba se u svom vremenskom i modalnom značenju donekle poklapaju pa možemo pretpostaviti da se ekvivalencija između ta dva oblika lako uspostavi. Međutim, tražimo li tako odgovarajući oblik za *going to*, nećemo ga naći među gramatički sankcioniranim futurskim izrazima u našem jeziku.

2.5. Vratimo li se kvantitativnim podacima, naše će se pretpostavke o teškoćama usvajanja oblika *going to* za futur i dalje potvrđivati. Tabela 3 pokazuje nam kako su se četiri najčešća engleska futurska oblika prevodila na naš jezik.

TABELA 3

Engleski izvornik	Hrvatski ili srpski prijevod	%
futur sa <i>will</i>	futur I ostali oblici	86 13,1
<i>going to</i>	futur I ostali oblici	86,8 13,2
prezent	prezent svrš. gl. futur I futur II prezent tr. gl.	68,2 13,5 7,8 7,3
progresivni prezent	futur I prezent tr. gl.	45,5 45,5

Prema tabeli 3 treba utvrditi, a to je bilo vidljivo i na tabeli 2, da u (pisanom) hrvatskom ili srpskom jeziku kao futurski izraz prevladava futur I koji je još češći nego futur *will* u engleskom. Tabela 3 nam također pokazuje da se futuro I prevode, uz futur sa *will*, još i progresivni prezent i običan prezent u futurskom značenju, ali osobito često oblik sa *going to*. Činjenica da se *going to* u 86,8% slučajeva prevodi futuro I potvrđuje nam i kvantitativno raniju pretpostavku da u našem jeziku nemamo nekog određenog oblika koji bi nam služio kao signal da s njime povežemo *going to* u engleskom jeziku.

2.6. Ovome što smo iznijeli dodat ćemo još jedan kvantitativni podatak. Kad analiziramo originalni engleski tekst, vidjeli smo, nalazimo na relativno visoku učestalost oblika *going to* za futur. Indikativno je, međutim, da se,

kad naš prevodilac prevodi tekst s našeg jezika na engleski (makar i uz pomoć suprevodioca izvornog govornika) udio oblika sa *going-to* znatno smanjuje i umjesto 19% futura izraženog pomoću te strukture sada ga ima samo 6%. I tu pojavu moramo pripisati nepostojanju signala u našem jeziku koji bi prevodioca naveo da upotrijebi oblik *going-to*.

2.7. *Zaključak*. Smatramo da smo interpretirajući dio podataka iz korpusa materijala koji smo analizirali uspjeli upozoriti čitaoca na dva važna obilježja futurskog oblika sa *going-to*.

1) da je *going to* čest oblik izražavanja futura, zapravo drugi po čestoti u pisanom jeziku a vjerojatno je još češći u razgovornom jeziku;

2) da struktura futurskih izraza u našem jeziku ne stimulira upotrebu tog oblika jer nemamo ekvivalenta s kojim bismo ga u svijesti povezali, kao što ih imamo za prezent i futur sa *will*.

Iz toga jasno proizlazi da u nastavi moramo obratiti posebnu pažnju ovom obliku, i to možda na dvije razine: treba ga relativno rano uvesti u odgovarajućem kontekstu bez detaljnih objašnjenja, da bismo na višem stupnju pouke jezika i racionalno, koliko je to moguće, prišli uspoređivanju tog oblika s drugim oblicima futura. To je na prvom i potonjem nivou veoma težak posao jer su češći konteksti gdje *going to* može, grubo uzevši, alternirati s futurumom sa *will* ili s nekim drugim futurskim oblikom negoli takvi gdje se može govoriti o kontrastu u vremenskom i modalnom značenju i gdje bi se moglo postaviti neko jako pravilo za njegovu upotrebu.

3.0. *Razgraničenja*. Kontrasti se ipak mogu naći, i to, čini se, na tri razine: vremenskoj, modalnoj i stilskoj.

3.1. *Vremenski odnosi*. Rečenica

They are going to widen this street.

implicira blisku budućnost kao da je uz nju adverb *soon*. Međutim, ta se implikacija ne može uopćiti za sve slučajeve, jer značenje neposredne budućnosti može biti poništeno vremenskom oznakom dalje buduće radnje, npr. *They are going to widen this street two years from now.* (Close)

Kad se upotrebi u istoj rečenici futur sa *will*, npr.

They will widen this street.

očekuje se vremenska oznaka *someday*, *one day* ili nešto slično i tako se upućuje na neku dalju i neodređenu budućnost.

3.2. *Modalnost*. Modalna značenja ovog oblika, tj. ono što nagovješćuje osobni odnos govornika prema ispunjenju radnje glavnog glagola, mnogobrojna su. Spominje se *namjera* kao u primjeru

I am going to see my lawyer about this.

vjerojatnost: *It is going to rain.*

neizbježnost: *Look out, the boulder is going to fall.* (Binnick)

»budućnost sadašnje namjere«: *They are going to get married in the registry office.* (Leech)

»budućnost sadašnjeg uzroka«: *There is going to be a storm any minute.* (Leech)

Takvih bismo modalnih značenja mogli još nabrojiti.

3.3. U priručnicima se povremeno nailazi na generalizaciju po kojoj futur sa *going to* ne dolazi u glavnoj rečenici kondicionalnih rečenica. Savjetuje se u takvim rečenicama upotreba futura sa *will*, npr.

If you accept that job, you'll never regret it.
a nije uobičajeno:

If you accept that job, you are never going to regret it.

Ovo svakako treba uzeti u obzir, ali opet ne apsolutno jer možemo lako naći i protuprimjere. U našem materijalu je npr. odnos futura sa *will* i oblika sa *going to* 46 prema 6 u takvim rečenicama.

Spomenuto pravilo osniva se na osjećaju govornika da je rečenica s *going to* samostalna i nije vezana ni uz kakve uvjete. Nasuprot tome rečenice koje sadržavaju futur sa *will* eliptične su same za sebe i zahtijevaju nadopunu koju na neki način »razumijevamo« (Binnick 1972). Nadopuna može doći i iz prethodne rečenice ili šireg konteksta.

Tako će se rečenica:

She'll die.

upotrijebiti u vezi s nekim kontekstom koji će je nadopuniti jer u ovom obliku izgleda neobično. Naprotiv,

She is going to die.

jest normalna izjava koja ne zahtijeva daljnjih dopuna i nije obično vezana ni uz kakve uvjete. S tim u vezi zanimljiv je ovaj par rečenica:

a) *We're going to get rid of our teacher, and then we'll be happy.*

b) *We're going to get rid of our teacher and then we are going to be happy.* (Binnick)

Samo prva od njih implicira da je uzrok našoj sreći to što ćemo se otarasiti nastavnika, dok drugu ne možemo protumačiti uzročno, već je po srijedi samo vremenski slijed događaja.

Sličnu implikaciju nalazimo i u ove dvije rečenice:

a) *When the sun sets, we'll be frozen.*

b) *When the sun sets, we're going to be frozen.* (Binnick)

Samo je u prvoj uzrok našeg smrzavanja zapad sunca, a u drugoj se iznosi isključivo vremenski slijed.

I ti primjeri pokazuju vezanost futura sa *will* uz neki uvjet i uz neku nadopunu, kao i nezavisnost futurskog izraza pomoću oblika *going to*.

3.4. *Stilska obilježja.* Što se *stilske razlike* tiče, mogli bismo je formulirati na slijedeći način: tamo gdje govornik ili pisac ima slobodan izbor između futura sa *will* i oblika sa *going to*, tj. kad se ne osjećaju semantičke razlike koje smo prije spomenuli, u mnogim registrima *pisanog* engleskog jezika prije će se upotrijebiti futur sa *will* nego oblik sa *going to* (Close 1970). To se, međutim, ne odnosi na razgovorni jezik.

4. *Što možemo zaključiti?* Nedostatak signala u materinskom jeziku za upotrebu ovog oblika u engleskom i teškoće preciznog parafraziranja razlika između tih dvaju oblika futura čine da je prezentiranje futurskih oblika u engleskom jeziku mnogo teži posao nego što to mnogima izgleda. Ostaje da se dalje istražuje i da se na dobrim kontrastnim primjerima spoznavaju takve jezične nijanse.